

Kamila Sierzputowska*

**GRZEGORZ BONUSIAK,
FRIULI-WENECJA JULIJSKA,
„AUTONOMIE EUROPEJSKIE”, WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU RZESZOWSKIEGO,
RZESZÓW 2022, 150 SS.**

Problematyka badań nad grupami etnicznymi i terytorialnymi o specjalnym statusie nadal pozostaje niewyczerpanym źródłem studiów, w tym studiów politologicznych. Do takich bowiem zaliczyć należy książkę Grzegorza Bonusiaka, który podjął się wyjaśnienia szczególnych uwarunkowań, sprawiających, że region Friuli-Wenecja Julijska mający szczególną ochronę prawną w Republice Włoskiej, dotąd nieobecny w dyskursie naukowym, jest eksplorowany przez wspomnianego autora. Monografia Grzegorza Bonusiaka wskazująca uwarunkowania polityczne i społeczne regionu nawiązuje zresztą do jego wcześniejszych studiów nad autonomiami terytorialnymi (regionalnymi), tj. opatrzonych obszernym wstępem tłumaczeń *Statutu Wysp Alandzkich*¹ oraz *Konstytucji Autonomicznej Republiki Krymu*². Recenzowana praca spełnia najwyższe wymogi rzetelnego i obiektywnego podejścia interdyscyplinarnego – historycznego, politologicznego i socjologicznego, stanowiąc usystematyzowane i kompleksowe podejście do historii regionu, jak również konsekwencji prawnych oraz społeczno-gospodarczych jego funkcjonowania, z uwzględnieniem rozbudowanego i niezwykle istotnego wątku dotyczącego etnicznego i językowego zróżnicowania populacji tego terytorium oraz związanej z tym ochrony prawnej.

Opracowanie zostało podzielone na siedem części. Należy podkreślić jego przejrzystą i koherentną strukturę. Autor rozpoczyna od zarysowania położenia i topografii terytorium, gęstości jego zaludnienia oraz znaczenia geopolitycznego. W drugiej części dokonuje sprawnej de-

* Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, e-mail: kamila.sierzputowska@ukw.edu.pl, ORCID: 0000-0002-3974-8118.

¹ G. Bonusiak, *Statut Wysp Alandzkich*, Rzeszów 2009.

² *Idem*, *Konstytucja Autonomicznej Republiki Krymu*, Rzeszów 2009.

skrypcji historycznych uwarunkowań rozwoju Friuli-Wenecji Julijskiej od czasów założenia kolonii na północnym wybrzeżu Adriatyku, aż do ostatecznego uformowania granic państwa włoskiego po aneksji Triestu oraz przyjęcia statutu dla Friuli-Wenecji Julijskiej, zamykających proces kształtowania dzisiejszej sytuacji prawnej regionu. Kolejną część pracy Autor poświęcił populacji tej peryferyjnej części dzisiejszej Republiki Włoskiej oraz społeczno-gospodarczym uwarunkowaniom tak rozwoju jego terytorium, jak i życia społecznego Friuli. W rozdziale czwartym pt. *Prawne podstawy ustroju regionu* dokonał wnikliwej analizy normatywnych aspektów funkcjonowania szczególnych form autonomii regionów specjalnych Włoch. Przedmiotowa Friuli-Wenecja Julijska stanowi jeden z pięciu regionów włoskich, mających statut specjalny, przyjęty w drodze ustawy konstytucyjnej. Autor, nakreślając czytelnikowi normy konstytucyjne republiki, wnikliwie analizuje również sam proces tworzenia podstaw prawnych tego szczególnego terytorium, obszarów kompetencji, zasad i sposobu funkcjonowania jego organów. Jednocześnie w sposób wyczerpujący i niezwykle ciekawy dokonuje eksplanacji specyfiki jego struktury administracyjno-terytorialnej. Kolejna część pt. *Ochrona praw mniejszości językowych* stanowi pasjonującą i wyjątkową lekturę w kontekście zgłębiania niezwykle trudnych kwestii związanych z konsekwencjami polityczno-społecznych dziejów dwudziestolecia międzywojennego we Włoszech. Autor w sposób zajmujący przybliży genezę oraz kierunek polityki państwa wobec mniejszości, sięgając w swojej naukowej dociekliwości do epoki międzywojennego faszyzmu oraz związanych z nią doświadczeń przymusowej italianizacji. Część ta to skrupulatnie prowadzona analiza powojennego procesu kształtowania regulacji dotyczących mniejszości językowych w Republice Włoskiej, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii ochrony i rozwoju języka i kultury friulskiej, wynikającej z przyznania tej jednostce statusu specjalnego w podziale administracyjno-terytorialnym. Kolejna część monografii koncentruje uwagę czytelnika na rozwoju sytuacji politycznej w pierwszych dekadach istnienia regionu, dowodząc jego względnie stabilnego obrazu, choć akcentując niezwykle istotne momenty przełomowe warunkujące jego przebieg/stan. Rozdział ten w opinii recenzentki jest niezwykle wciągającym studium opisu sytuacji politycznej Republiki Włoskiej oraz chaosu lat 90. XX wieku z perspektywy regionalnego systemu politycznego. W tej części Autor prezentuje meandry kryzysu włoskiego systemu politycznego przełomu lat 80. i 90. XX wieku, istotnych zmian w systemie wyborczym, dostrzegalnego spadku frekwencji wyborczej w regionalnych wyborach, jak również geografii wyborczej jako konsekwencji oczekiwań wyborców, zwłaszcza w drugiej dekadzie XXI wie-

ku. Bez wątpienia wartością dodaną tej części są tabele, które prezentują wyniki wyborów do Rad Regionu w poszczególnych latach. W części ostatniej, wieńczącej publikację, przytoczone zostały symbole odrębności regionu Friuli-Wenecja Julijska, czyli flaga, herb oraz hymn wraz ze szczegółowym opisem ich genezy oraz wyjaśnieniem symboliki odrębności regionalnej. Pracę uzupełniono aneksem zawierającym *Statut specjalny regionu autonomicznego Friuli-Wenecja Julijska*, który – biorąc pod uwagę zakres przedmiotowy rozważań – stanowi merytorycznie zasadny załącznik, a jednocześnie istotny walor monografii.

Omawiane dzieło ma nieocenioną wartość poznawczą. Warto podkreślić szczegółowość prezentowanych treści. Każde z zagadnień podejmowane w poszczególnych częściach rozpatrywane jest z punktu widzenia kilku płaszczyzn: historycznej, politologicznej, prawnej, socjologicznej. Z pewnością ta interdyscyplinarna perspektywa przyczynia się do głębszej analizy i ostatecznie udanej systematyzacji wiedzy na temat Friuli-Wenecji Julijskiej, bez wątpienia istotnie poszerzając wiedzę dotyczącą tego włoskiego regionu autonomicznego. Prezentowana praca, wnosząc całą gamę elementów faktograficznych, jednocześnie zachęca czytelnika do konfrontacji i weryfikacji poszczególnych zawartych w książce kwestii w bezpośrednim doświadczeniu Friuli.

Jeśli chodzi o bazę źródłową, to zwraca uwagę bardzo szeroka i starannie wykorzystywana literatura naukowa – niezwykle bogaty zbiór polskich monografii i opracowań poświęconych historii regionów i państw, a zwłaszcza historii Włoch i jej regionów, ale także bardzo okazały dorobek opracowań anglojęzycznych i włoskich. Ponadto na uwagę zasługuje imponujący zasób aktów prawnych i źródeł, skrupulatnie wykorzystany przez Autora niniejszej pracy. Książka napisana jest przejrzysto i przystępnie. Temat podjęty przez jej Autora jest niszowy, aczkolwiek istotny i wart polecenia wszystkim zainteresowanym złożoną problematyką autonomii europejskich i ich specyfiki.

Bibliografia

- Bonusiak G., *Konstytucja Autonomicznej Republiki Krymu*, Rzeszów 2009.
Bonusiak G., *Statut Wysp Alandzkich*, Rzeszów 2009.